

יעקב פיכמאן.

שְׁרֵטוּטִים.

ג.

יצחק קצנלסון.

בנבולות ליסא. מואיבת הוצאת ספרות; דאם ווייסע לעבען.
ערצעהלונגען און ליעדער. פארלאג, השחר.

I.

עוד לפני ימים רבים מאד, בשיחוק קצנלסון, זה שהולך ונרדל עתה לעינינו ושולח מיום ליום בדים של שירה חדשים, עוד היה חיטק קטן, נקרא בשם יצחק'ל ושוכב עוד בעריסתו על כרים קטנים וזכים, הקיפוהו כבר כור-קרושה קרני השמש הלכנות וישחקו עם תלתלי ראשו מן הבקר וער הערב. במוח אני, כי כבר אז, כשהיה נשא עוד על-זרועות אמו בחוץ לאור השמש תחת שמי התכלת המהירים, היה כוראי מרים את קולו בככי והיה מפרפר בידיו ורגליו הקטנות בכל כתי, בשעה שחפצה אמו להכנס הביתה אל החדר האפל; וגם בזה במוח אני, כי כשהיתה עוד או עוברת על ידו נערה, אשר עינים שחורות לה ופנים לבנים ותלמים, כבר היו פניו מסכים אל עברה עיניו היי מלוות אותה במבט מלא חמדה ונענעעים...

ובלילה בלילה, לאחר יום שלם של תעלולים ושעשועים, כשהיה שוכב בעריסתו וישן, ואמו הרכינה אליו את ראשה, לא יכלה להסב את העינים מפני ילדה, החביב, אשר בתי-צחק מאירה לא הסתלקה מהם כל הלילה, אין זאת, כי מלאכים כהורים באים להשתעשע עם בני בחלום הלילה— היתה כוראי לוחשת האם, ולא ידעה, כי הילד הקטן, המסורר לעתיד לבוא, כבר היה רואה גם אז בהלואו את קרני הזהב ואת שמי התכלת ואת יפות העינים ואת כל העולם הלכן והשחק, אשר שפע ברכתם מלאה עתה שירת נעוריו, שירת הלב החמים עם החיים ועם כל אשר בהם.

יצחק קצנלסון לא עבר, כמו, את המרכיב הנורא עד בואו אל, מי המנוחות המזורים, לא ידע, כמו, את הלילות האפלים של נדודי-השנה וחריקת-השנים, החלומות הכבדים לא בעתהו מן הערב ועד הבקר עד אשר האיר עליו השחר, והצל המסיר לא ילוח אותו מרחקים על דרכי הבהירה. לטונו לא דבקה לחבו מצמאון לנאולה, וכשעה של שסמון ובלהה לא קרא אליה מתוך יאוש ומכאובות. בעצמה באה אליו לקול קריאתו הראשונה ותש אליו בחסד את ראשה ובכת-צחק של חבה קטנה לראשו כתר של אורה ואל תוך עיניו הביטה פעם במבט של חנומין ותטהר אותן מן הערפל הקל, אשר היה פרוש עליהן, ובקומה וקופה, בעינים מהורות וכנשמה בהירה שלתתו לספר לט, מה יפים הם החיים על פני האדמה...

כי אכן זאת היא שירת יצחק קצנלסון: מה יפים הם החיים על פני האדמה!

II.

בן-ישראל אני ואוהב את החיים הלבנים על פני האדמה.

בליל-קיץ קריר צפים ועולים כל העולמות הרתוקים על פני השחק הבחול. בין כוכבי הזהב הנוצצים רועד כוכב-כסף אחר לבן— כוכבי שלי; על הכוכב ההוא ברכני אלהים, חום לבן, וכשר" נמשך ממנו אלי... .

בן-ישראל הוא יצחק קצנלסון כמונו וכמונו הוא יודע את נאות העיני והמחשכים, את הנצד המסיר ואת התהום, אשר

של התחכמת כן-כפר... ההומור של יצחק קצנלסון הוא יותר סבכי ותמים וקרוב אל ההומור של שלום אש ובמקצת גם כזה של ווייסנברג, אף על פי שהאחרון הוא במקצת גם מטנו. והו ההומור הנובע לא כל-כך מטיב-לב ואת העקיצה הקלה אוהב קצנלסון לא לפרקים רחוקים, כי אם מתוך שוככות-ניער צוהלת וכוהרה, שאין לה כונה אחרת בלתי אם להתהלל מעט ולצחק מתוך לב מלא ושפח.

הקו הנעים והבהיר שבשירה קצנלסון איננה שלילת הנלות כפועל. סוף סוף כבר קצה נפשנו מעט גם כזה. כבר היה לנו לזרא לזכור בכל רגע את חירבן בית-הסקרס, להקיש על כל שעל במטה-הנדודים אשר בדינו, רוצים אנו ליהנות מעט גם מיוזם של אותם החיים, שאחרים רואים בהם רק שמכון וועה. רוצים אנו להשכ את העין לרנע מן העננה השחורה התלויה עלינו חסיד, לשכוח מעט את חרבת הנלות ולרעה, כי יש נעורים בעולם ויש אהבה ויש רנעים בחיים, אשר עין פלילי הוא להתאבל בהם על נלות-השכינה.

בשירת יצחק קצנלסון האבר גם לחיונות-הנלות מרירותם היתירה. על הירוב אין קצנלסון שם לב אליהם כלל. הוא עובר בעירה הקשנה ורואה את יהודיה מרחיק כבת-חזק. כובה. ההורים האלה כשהם מרחיק הרי הם רק חלק מן החיים בכלל, ומה לו ולהם. כי יבקש מנרעות בהם ובחיייהם המקולקלים, וכשהוא רואה את נולוהם מקרוב, גם או אינו נלחם עמהם, אינו בא להשפיע עליהם, כי אם פורש מהם ונמלם עם עולמו העשיר והיפה ומתוך שפעת נעורם וחלוטות ויופי מהפרצה מפיו רק קריאה אחת:

מה טוב שאין אני יהודי שכמותם!...

IV.

מה טוב שאין אני יהודי שכמותם!—והו כל התיכון כלו של שירת יצחק קצנלסון, מה טוב, שבלבד חיי סיחרים וחנינים ובני-תורה, וכלי-קדש יש עוד עולם מלא ורחב ויפה, שאפשר להמלם אליו בשעה של ברירות ונעטעים. מה טוב, שאפשר לך לחיות שעה אחת פרוש ומבוכל מהם ומחיייהם ומעפקיהם והנחיותיהם. מה טוב לך להכיר את עשרך הפנימי, לראות את עצרך מוסל במכמי החיים, למרות הכל, לכרות הכל! אין בהתייחסותו של יצחק קצנלסון אל חיי הנלות מאותה המרירות שאצל יעקב כהן וז. שניאור. כהן ושניאור עוד המפיקו למעום מעט את דעלה של הנלות, וצלה השחיר מלוה אותם ומרפרף עליהם בהרים. יצחק קצנלסון יודע היטב את הכיעור שכאותם החיים, ואולם הוא יכול לעבור כור עליהם ולהסכ את פניו בקריאת-רצון: מה טוב, שאין אני יהודי שכמותם! אין להם לאותם החיים אותה השליטה עלי, שהיתה להם עלינו...

כפרו לו לקצנלסון את כודם המר גם הצללים הכהים עם מדומי הערב, ושומעת היא אונו גם את בת-הקול המנהסת ועולה מן החרכות, וכרכים מסיריו אנו מרנישים את הפחד, האוחז את נשמתו ברנעי השקיעה, אך הלב הצעיר מלא אהבה וצמאון-לאושר ומקורות יופי יותר מדי שישיקיע את עצמו כעצב הרבה, אם נגור עלינו למה. יהו נא גם מיתנו חכלילי, נשיר נא לקרני השמש השוקעת את שירת חיינו הראשונה והאחרונה ותהי נשיכתנו האחרונה רוח מברכתה...

רעננה, פשוטה וטהורה היא שירת יצחק קצנלסון. מלאה היא עדנת-נעורים, צערם המתוק של נעטעיהם ואשרה החריף של אהבתם הכריאה. על הכל משרה לבו המתור של המשורר רך של תום וצניעות וחק של שירה, אפילו על רנינה בת-החלף

ממעמקיה נבעות הרמעות, אך עוד מימי ילדותו שפג אל תוכו איזו אורות נעלמים, מתוך חלון החרד ראה את הרי התבלת במרחק, ושפוכי-וזהר ורוי נחמה התנלו לפניו גם חיי העוני והצער, רעור רעור הצללים באשר דרכה כף רנלו הקלה, וניצוצות מאירים זרעה עינו על כל אשר נפלה...

יצחק קצנלסון הוא אחד המסוררים המעטים אצלנו, אשר לא נמה את שכמו תחת ידה הקשה של הנלות, אשר לא נלחם עם צלליהם המעיקים של חיינו, אשר עינו לא היעכה מן החשכה אשר מסביב, — אשר בא אלינו מן הרנע הראשון וראשו מלא כל ועל שפתיו שירת, החיים הלכנים...

ולא ממרחקים בא אלינו לספר על השמים הבהירים ועל הארץ הנרולה והרחבה, המשתרעה מעבר להרים, כי אם מהאלי העוני יצא ודרך מבואותיהם האפלים עובר מעין שירתו הוך והרעון.

מאין בא האור ואיזה הדרך הניע אליו? אהבתי את מנורות-השבת הלכנות שעל השולחן בערבי-שבתות— מספר המישור.

עוד לא האיר הבקר כאור הנרות הלכנים בערבי-שבתות. אין לשחק כרובים לבנים וקלי-כנפים ככרובים שהיו מרחפים בכית אבא בערבי-שבתות.

נרמה לי: גם צללינו השחורים לא היו זוחלים כשבת על פני הכתלים הלכנים...

כן, הצללים השחורים גם הם תורו והלכינו מפני האור הפנימי שננפש המשורר הברוכה.

III.

בקראי את ספרי המשורר הצעיר רוי הנטוהת, המזכירים במנטנם הקל והאורירי את שירת הריניסאנס' הפשוטה והבריאה, ובשטון-החיים הבהיר שלהם— את תמונת הציריים מאותה התקופה אשר לא ראו על פני הארטה בלתי אם את האושר והיופי והשלימות— יש אשר לא אאמין, כי חויון כזה כבר אפשר עכשו, בחיינו השוממים, בתקופה של אנשים חולנים ולקויים, אשר אין מהם לא בנופם ולא בנפשם.

כי לא בהירות כשרונו של קצנלסון הוא הרכר המפליאני ביותר— יש במפרותנו כשרונות גם בין הצעירים גדולים וחוקים ושלמים ממנו; אף לא מהתפרצות החיים העליונים והבריאים אני מתפעל— גם כזה יש שעולים אצלנו עליו הרבה, ומה היא כל שירתנו הצעירה, אם לא התפרצות כוז דוקא זה שאין שטון-החיים שבשירת יצחק קצנלסון מתפרץ בחזקה, כי אם נובע ומקלח לו כנחל-ערבה שקט ובהיר, הוא הקו החדש והקורי שבכשרונו. כשהחיים מתפרצים, אות הוא כי מעינותיהם היו מתומים עד כה. בשירת השחרור איאפשר שלא תהיה כבושה עוד במקצת מרירותה של העברות... ואשרי האיש אשר נולד בן-חורין!

בשירת קצנלסון אין תרועת-הענו של הנשמה המשתחררת, לא-נשמע צלצולו הכבד של שכור הכבלים, אך אין גם, העננים האחרונים מאפילים על ראשו. על לכבו לא רבצה קללת חיינו מעולם; לפיכך אין אותה המחיצה העומדת כינינו ובין החיים חוצצת בעדו, ולפיכך מתנלה לפניו המרחב לכל מלא עינו כה בהיר ושקוף.

ההומור של קצנלסון אינו עמוק, החרור שלו אינו חריף ועוקץ. אין זה כלל ההומור של מנדלי, שנאמר בלאחר-יד, לכאורה, ורמו מר בו ככוש חסיד; אין זה אפילו ההומור הזואהליני היותר קל של שלום-עליכם, הרך ונעים אגנם מן חלופיות-הגלסאות, אך שיש בו על הרוב איזה יסוד לא נעים

מיתח הוא חום של חן ונראציה ידועה בשעה שהיא מתמכרת
 להאיט החימר אותה... הקינפליקס שבין יונה החיים ורעשה
 אשתו בשביל הקרוס הלא-מוצלח בהסוכה, שהיה נעשה אצל
 ריווען לדרמה קסנה, נמר אצל קצנלסון בנסיקה עליוה, לשם
 הסוכה... והמצב הפרני שבבית הרב, בשעה שבנו יוצא בשבת
 היערה לנאום נאום ריבולוציוני, גם הוא נהפך אצל משוררנו
 לאיריליה שקסה... (אמנים).

בהירה וקלה היא השירה הזאת. אין בה כן דחרדה
 הנעלמה, הנשקפת מן המים האפלים והעמוקים... אין היא מביטה
 אל התהום; יותר מדאי צמאה היא אל העולם הנלווי,
 בשביל לחסם במעמקיו; יותר מדאי איהבת היא את הרוך ואת
 הזוהר, בשביל לשמוע לקולו הרחוק של שר-האיפל ולרמוזו
 המחירדים...

אך עור צעיר המשורר כל-כך, ויש אשר אדי-האביב
 הכבדים עיר יחטו עליו, והלב הרך יפרפר בחרדה כקור צללי
 בין-השמשות. או יש אשר בה-שירתו תיפיע לפנינו עטיפת-
 שחורים, נקולה. העדין יטף נכאים ויבקש תחומין. או יכתב
 קצנלסון את דרמותיו, עם דמדומי החמה והשושנים, במקום
 שאנו שומעים בראשונה אצלו את קולות הלב היתום, הטען
 רחמים, ואנו רואים גם אצלו את הירדים השטוחות בתחנה דומסה
 אל שמי-הערב הרכים והחורים...

אך על שדות-הזוהר הרחבים נחים גם הצללים כה רכים
 ומרווי-קסמים... הפחד של יצחק קצנלסון הוא פחד הילדים
 העתיק ונורא כאחד, בהשארם לרנע יחירים באשלולית הערב...
 עם להב הנר הראשון יקומו מן הווית האפלה, אשר היו צפופים
 שם, יחכבו את עיניהם בשאון גיל, ובצחוקם הצלול יצחקו
 בעצמם על פחדם שעבר...

את הברידות האלמה ואת הריקות הקרה ואת הצוראים
 הגלויים—את כל אלה לא ידע קצנלסון.

מה טוב, כי ישנם כבר יחירים בנינו, שאינם יודעים
 אותם...

